

Ett bibliotek i Berga

Förstudie januari 2019

Bakgrund

2017 genomförde Linköpings kommun en medborgardialog i stadsdelen Berga i Linköping. Inför dialogen samlade kommunen in tankar och åsikter hos Bergaborna om hur det är att leva och bo där. 100 personer mellan cirka 13 och 85 år intervjuades. De bor i flerfamiljshus, bostadsrätter och villor i området, är infödda svenskar eller födda utomlands. Utifrån intervjuerna identifierades ett antal teman som sedan kom att ligga till grund för medborgardialogen. Dialogmötena skedde vid flera tillfällen under 2017. Som mest deltog 85 personer, som minst cirka 40 personer.

Dialogen visar att många uppskattar sitt område och mixen av etnisk och kulturell blandning i befolkningen. Men de saknar ställen att naturligt mötas på. Det som genomgående lyftes fram i samtalen är bristen på mötesplatser och lokaler i stadsdelen. **Ett bibliotek och en mötesplats för alla åldrar är därför det som står högst på Bergabornas önskelista.** Önskan om ett bibliotek i Berga är och har genom åren varit en ständigt återkommande fråga från invånarna och från verksamheter i stadsdelen, exempelvis Familjecentralen i Berga.

Stadsdelen Berga

Berga är en stadsdel som växer¹. 2017 bodde 6.862 invånare där. Cirka 50 länder finns representerade. Irak med 628 personer och Somalia med 623 personer är de två största, utöver Sverige. 34 procent av Bergas befolkning är utlandsfödda. Motsvarande siffra i Ryd är 36 procent, i Skäggetorp 53 procent och i Lambohov 24 procent.

Det planeras för fler bostäder i Berga under de närmaste åren. Befolkningsprognosen för år 2020 är 7 114 och för år 2025 9.095.

Antalet arbetslösa i Berga uppgick 2017 till 9,4 procent. 12 procent av Bergaborna fick 2016 försörjningsstöd (socialbidrag). Motsvarande siffror vad gäller arbetslöshet är 6,1 procent för Ryd, 16,6 procent för Skäggetorp och 5,4 procent för Lambohov. När det gäller försörjningsstöd är motsvarande siffra 7 procent för Ryd, 20,2 procent för Skäggetorp och 5,4 procent för Lambohov.

Det finns två skolor, fem förskolor och en öppen förskola samt två äldreboenden i Berga.

¹ SCB. Sammanställt av Linköpings kommun, Statistik & Utredningar. Internet (kommunens hemsida): <http://app.linkoping.se/statdok/gpf/gpfframe.htm>

Bibliotekens roll idag

Dagens bibliotek har en central roll i samhällsutvecklingen och är i stort sett de enda icke-kommersiella neutrala platser som finns dit alla människor är välkomna.

Fortfarande ses dock biblioteken slentrianmässigt enbart som ”ställen där man lånar böcker”. Utlån och tillgängliggörande av böcker och andra medier, exempelvis musik och filmer, är *en* del av verksamheten. Men biblioteken bidrar även på många andra sätt till en demokratisk utveckling av samhället. Det är något som är okänt för de flesta. De har fått en ökande roll i samhället under senare år, vilket bland annat bekräftas i en färsk doktorsavhandling från 2018².

Biblioteken ger en omfattande service till besökare vad gäller IT-relaterade frågor och samhällsservice, alltifrån möjlighet till kopiering till att hjälpa till med myndigheters IT-tjänster. De erbjuder också kurser och praktisk hjälp i digital teknik. På så sätt bidrar de mycket aktivt till att minska det digitala utanförskapet och utjämna de digitala klyftorna. De är centrala i samhällsintroduktionen till nyanlända om hur Sverige fungerar. Biblioteken är betydelsefulla platser för studiero och informationsökning.

Många bibliotek har språkkaféer och erbjuder hjälp med läsläsning. De arrangerar kulturaktiviteter för alla åldrar och blir genom sin verksamhet platser för människor som annars inte skulle träffas.

Biblioteken är öppna och gratis för alla, de kan fungera som själsliga oaser för alla åldrar, exempelvis för den 12-åriga flickan från Somalia och för den nyblivna svenskfödda pensionären. Där finns fri tillgång till information och medier, böcker och tidningar från hela världen och alla kan ta del av utbudet.

Bibliotekslagen³ slår fast att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

2018 publicerades rapporten *Kliv fram! Bibliotek, segregation och integration*⁴, utgiven av Kungliga biblioteket. Rapporten poängterar att biblioteken har en unik roll som en öppen plats i ett Sverige präglad av ökande klyftor vad gäller utbildning, inkomst och hälsa. Biblioteken blir viktiga platser där ett sammanhållet samhälle kan främjas. De har särskild betydelse för de människor som saknar ekonomiska möjligheter och andra förutsättningar för att själva hitta och införskaffa efterfrågade medier.

² Avhandling 2018 "Samhällets allt-i-allo - Om folkbibliotekens sociala legitimitet". Bibliotekshögskolan i Borås. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hb:diva-13839>

³ Bibliotekslagen. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

⁴ Rapport 2018. "Kliv fram! Bibliotek, segregation och integration". Kungliga biblioteket. https://nationellbiblioteksstrategi.blogg.kb.se/files/2018/05/Kliv_fram_webb.pdf

Erfarenheter från bibliotek i mångkulturella områden

Inför denna förstudie gjordes några studiebesök på bibliotek som ligger i mångkulturella områden på andra håll i Sverige. De bibliotek som besöktes är Hageby bibliotek i Mirum Galleria i Norrköping, Kronans bibliotek i Trollhättan, Fisksätra bibliotek i Nacka och Östberga bibliotek i Stockholm. Samtalen med personalen på dessa bibliotek visar att just biblioteket har blivit en viktig, gemensam knutpunkt – ett centralt nav som stärker stadsdelen och medborgarnas lokala identitet. Flera poängterar också att biblioteken ses som trygga, neutrala platser vilket gör att även till exempel flickor och kvinnor som inte tillåts röra sig fritt ute i samhället har möjlighet att besöka biblioteken. För de som är trångbodda utgör biblioteken enorma möjligheter till studiero och förkovran inom olika områden. De blir en plats att vara på om det inte går att vara hemma.

Flera bibliotek har anställt språkkunnig personal som talar exempelvis arabiska, somaliska eller bosniska. Erfarenheterna av detta är mycket positiva. Att ha personal som speglar de språk som talas i området bygger broar och minskar risken för missförstånd.

Vid rekrytering av ny personal betonas vikten av social kompetens, att de som anställs ska ha ett stort intresse för människor i alla åldrar.

Bibliotekspersonalen lyfter fram vikten av att utgå från människorna i området och deras behov. Anknytningen till platsen är central och det är viktigt att samarbeta med civilsamhället och föreningar för att bibliotekets verksamhet ska passa dem som bor på platsen. Utvecklingen av det lokala biblioteket får på så vis ske successivt så att människorna i stadsdelen kan känna sig delaktiga i vad som sker. En biblioteksanställd säger så här: *Många upplever biblioteket som en trygg plats och där det byggs tillitsfulla relationer. Biblioteket blir det sammanhållande bandet.*

I boken "Bibliotek i samspel med lokalsamhället"⁵ beskrivs bibliotekets roll så här: *Biblioteket är en självklar del i arbetet med att förbättra folkhälsan, integration, bidra till rikare fritidsliv, digital delaktighet och arbetsmöjligheter. Dialog och samarbeten med aktörer, invånare och bibliotekens användare är en förutsättning för biblioteksverksamhetens utveckling. Genom statistik, rapporter och andra metoder får biblioteken underlag om sitt lokalsamhälle. Samtal, nätverkande och relationsbyggande med invånare, aktörer och andra som rör sig i lokalsamhället kan leda till ökat samspel. En röd tråd / .../ är relationsbygganden, samarbeten och hållbar utveckling som inbegriper ekonomiska, ekologiska och sociala dimensioner.*

Flera av de besökta biblioteken har ett nära samarbete med andra kommunala verksamheter, som exempelvis skola, familjecentral och fritidsgård, liksom med lokala föreningar. Biblioteket Kronan i Trollhättan samarbetar även med medborgarkontoret som är inrymt inne på biblioteket. Det samarbetet är mycket givande för båda parter, professionerna korsbefruktas och det ger besökarna en välutvecklad service.

⁵ "Bibliotek i samspel med lokalsamhället". 2017. Regionbibliotek Stockholm.
<http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2017/02/Bibliotek-i-samspel-med-lokalsamhallet.pdf>

Kronan fick 2018 ett nationellt pris för sitt demokratiarbete. Framgångsfaktorer som de lyfter fram i detta arbete är att involvera de boende i planerade aktiviteter, samarbeta med föreningar, studieförbund och verksamheter som finns i området, vara öppna och lyhörda för förslag från besökarna samt att ha mod att prova olika lösningar och samarbeten.

Några av biblioteken har haft vissa ordningsproblem men personalen säger sig ha löst dem efterhand genom kommunikation och tydlighet. Ingen säger sig ha stora problem med detta i dagsläget.

Gemensamt för biblioteken är att de lyfter fram behovet av publika datorer, öppensinnad och språkkunnig personal, litteratur på de språk som finns i området samt tysta studierum.

Behov av ett bibliotek i Berga

Medborgardialogen visar att ett bibliotek är det de boende i Berga allra helst vill ha till sitt område.

Linköpings kommuns biblioteksplan⁶ konstaterar att det i Linköping finns stora skillnader mellan olika stadsdelar när det gäller disponibel inkomst, arbetslöshet, beroende av socialbidrag, mångfald, valdeltagande och hälsa. Forskning tyder på en ökad etnisk och ekonomisk segregering i skolor och bostadsområden. I biblioteksplanen står följande: *Biblioteksverksamheten spelar här en viktig roll för att möta problem och tillgodose behov. I biblioteksplanen konstateras även: God läsförmåga och digital delaktighet är grundläggande för ett demokratiskt samhälle. En av de viktigaste uppgifterna för samtliga bibliotek i Linköping är därför att bidra till att utveckla medborgarnas språkliga och digitala kompetens.*

I jämförbara områden som Ryd, Skäggetorp och Lambohov finns bibliotek.

Mot bakgrund av det som sagts ovan är Berga ett område som är i ett stort behov av ett bibliotek, både ur ett samhällsperspektiv och ur ett individperspektiv:

- Läskunnigheten har över tid minskat i Sverige. Ur alla aspekter är det viktigt att arbeta läsfrämjande med både läs- och skrivinsatser. Ett bibliotek främjar både läsandet och skrivandet.
- Hundratusentals människor i Sverige saknar tillgång till digital kunskap. Inte minst gäller det många utrikesfödda. Ett bibliotek i Berga skulle bidra till att fler kan bli digitalt kunniga och därmed kunna använda sig av digitala tjänster. Det främjar både individen och samhället.
- Många Bergabor är trångbodda vilket innebär att det kan vara svårt att få studiero. Ett bibliotek i den egna stadsdelen skulle bidra till att fler medborgare kan få den plats för studier som de behöver.
- Med tillgång till litteratur och andra medier både på svenska och andra språk främjas språkutvecklingen.
- Ett bibliotek bidrar till känslan av tillhörighet i stadsdelen. Ett bibliotek i Berga skulle främja en vi-känsla och en positiv känsla för platsen. Det skulle

⁶ Biblioteksplan för Linköpings kommun
<https://www.linkoping.se/contentassets/ac3ab4145cdd40eab6a0adbe9d27df10/biblioteksplan-2014-2018-webb.pdf>

ge plats för möten, samtal, rekreation, vila, reflektion, kulturupplevelser och samhällsdiskussion. Där skulle ges plats för stadsdelens egna röster vilket skulle stärka identiteten av att vara Bergabo. Möten människor emellan stärker också tilliten.

- Ett bibliotek i Berga skulle kunna vara ett nav för samarbete med de verksamheter och föreningar som idag är aktiva där (till exempel Familjecentral, skola, ungdomsverksamhet, äldreomsorg, socialtjänst, idrottsföreningar, Röda korset och bostadsföretagen). Biblioteket som neutral plats främjar sådana samarbeten. Att skapa sådana möjligheter kan i sin tur leda till en inkluderande, demokratisk process där lokalsamhället utvecklas och människors trygghet ökar. Forskning⁷ visar att de enkla nätverk som uppstår mellan människor i ett bostadsområde har större betydelse för välmåendet än vad som tidigare varit känt. De "tunna band" som uppstår skapar just trygghet och en känsla av gemenskap.
- Våren 2019 startar det treåriga projektet Bokstart i Berga. Med hjälp av statliga pengar ska Linköpings stadsbibliotek, BVC och Familjecentralen i Berga samarbeta för att främja läsning bland barn redan från spädbarnsåldern. En struktur för läsfrämjande bland barnfamiljer i Berga byggs därmed upp och det finns skäl att bygga vidare på den tanken och utveckla ett bibliotek. Den fysiska närheten till ett bibliotek är viktig för många människor. Att ha gångavstånd är en förutsättning för att nya grupper ska ta sig till ett bibliotek.

Verksamhet på ett framtida bibliotek i Berga

Ett bibliotek i Berga ska ha ett nära samarbete med föreningar och andra verksamheter i stadsdelen. Arbetet med att utveckla ett bibliotek ska därför utgå från en fortsatt dialog med Bergaborna och föreningslivet samt med kommunala och övriga verksamheter där. En grundtanke är att bibliotekslokalen ska kunna bygga på återbruk och resursvänliga lösningar.

Det som hittills framkommit vad gäller planering, behov av verksamheter och kompetens på biblioteket är följande:

- Litteratur och andra medier på språk som representerar befolkningen i Berga och som är riktad till alla åldrar
- Datorplatser
- Studieplatser
- Digitalt center/rum för digitala utbildningar riktade till olika målgrupper och åldrar
- Mötesrum för aktiviteter som läxhjälp, läse-/skrivarcirklar, sagostunder etc
- Programverksamhet för olika åldrar
- Tidnings/tidskriftsavdelning
- Kafé för alla. En verksamhet där bör vara språkkafé, som ett sätt att kunna träna svenska
- Språklig kompetens bland personalen som representerar de boende i Berga

⁷ Forskningsstudie "Tunna band och sociala sammanhang. Mötesplatsens betydelse för äldre". Rapport Högskolan Väst 2015:5

- Social kompetens och olika slags yrkeskompetens bland personalen. Genom nära samarbete med andra verksamheter kan det till exempel handla om fritidsledare och IT-pedagoger.
- Skapa en trygg och säker miljö i lokalen från början
- Ett nära samarbete med kommunens medborgarkontor i Berga

Förslag: Ett bibliotek i Berga by

Medborgardialogen visar tydligt att Bergaborna vill ha ett bibliotek och att de också vill ha andra platser där de kan mötas över generations- och kulturgränser. Utifrån deras önskemål har idén med **Berga by** växt fram. Under 2018 har tjänstepersoner vid Linköpings kommun skissat på en idé som utgår från fyra närliggande lokaler i Berga som kommunen äger. De fyra lokalerna är Berga slott, skolbyggnaden Daggkåpan, Idrottshallen och Ung Puls-lokalen. Byggnaderna ligger några hundra meter från Berga centrum. Dessa fyra lokaler med tillhörande grönyta skulle utgöra ett kluster, och ett bibliotek där skulle vara navet. Lokalerna ligger grupperade runt Berga slott. Den idé som tjänstepersonerna skissat på utgår från att biblioteket ska vara inrymt i slottet, förutsatt att tillgänglighetsaspekter löses och slottet i övrigt uppfyller alla krav för att inrymma ett bibliotek. Om de aspekterna inte uppfylls skulle biblioteket till exempel kunna inrymmas i Ung Puls-lokalen och Ung Puls-verksamheten flyttas till slottet.

Tanken med ett kluster är att kommunala verksamheter, andra aktörer, föreningar och studieförbund på ett enkelt sätt ska kunna samarbeta med varandra. Kultur, fritid och idrott för alla åldrar ska erbjudas, både inne och ute.

Verksamheten inom Berga by ska vara en självklar arena för möten, inte bara mellan kulturer utan även över generationsgränserna. Bergaborna ska kunna träffas på ett naturligt och otvunget sätt. En viktig tanke är att de boende i Berga ska vara medskapare till Berga by.

Om planerna på Berga by inte går att genomföra kvarstår behovet likväl av ett bibliotek i Berga. Det finns då skäl att titta på andra lösningar. Nedan ges förslag på några alternativ:

Lokal i anslutning till Berga Centrum

All erfarenhet idag visar att bibliotek som ligger i direkt anslutning till ett köpcentrum ökar antalet besökare och når nya grupper. Enligt bibliotekslagen ska följande grupper prioriteras: Personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska.

Till ett köpcentrum kommer alla slags människor för att handla. När biblioteket ligger vägg i vägg med mataffären och apoteket så sänks trösklarna för att våga eller kunna ta steget in även på biblioteket.

Ett förslag är – om Berga by inte kommer till stånd – att nya kontakter tas med ägaren till Berga centrum om att hyra en bibliotekslokal där. Antingen inne i Berga centrum eller i direkt anslutning till centrumet i det hus där bland annat Capiro vårdcentral, Folk tandvården, Familjecentralen, Öppna förskolan och Röda korset idag hyr lokaler.

Start i liten skala våren 2019

Ett alternativ är att omgående starta en biblioteksverksamhet även om lokal inte finns. Detta i avvaktan på en permanent lösning av en bibliotekslokal. Om intresse finns från Familjecentralens sida skulle ett minibibliotek riktat till småbarnsföräldrar kunna upprättas i Familjecentralens lokaler. Det skulle kunna göras i samband med att projektet Bokstart startar våren 2019. Biblioteksverksamhet riktad till ungdomar i Berga skulle kunna starta våren 2019 i samarbete med ungdomsverksamheten, liksom samarbete med förskolor och skolor i området. Kontakter med de två äldreboendena i Berga skulle kunna tas för att utveckla biblioteksverksamhet riktad till de äldsta i området.

I avvaktan på en permanent bibliotekslokal bör också möjligheten ses över att upprätta en biblioteksbarack i direkt anslutning till Medborgarkontorets barack vid Berga kyrka. Det finns också skäl att se över möjligheterna att bokbussen regelbundet besöker Berga.

Kommunen bygger ett nytt bibliotek

Ett nytt bibliotek skulle i så fall byggas i direkt anslutning till Berga centrum och även inrymma ett medborgarkontor. En fråga att se över är om även Stångåstaden, andra byggföretag och intressenter skulle kunna vara med och medfinansiera ett sådant bygge.

Medborgardialog – och sedan?

I stadsdelen Östberga i Stockholm genomfördes en medborgardialog 2016. Även där var medborgarnas främsta önskan ett bibliotek. Redan hösten 2018 stod ett nytt bibliotek och kulturcentrum färdigt på Östberga torg, inrymt i en före detta affärslokal.

I Berga genomfördes medborgardialogen 2017. Bergabornas främsta önskan är ett bibliotek. Det önskemålet har funnits i många år.

En medborgardialog innebär inte med automatik att medborgarna får sin vilja igenom. Dialogen ska ses som ett verktyg för att ge de politiska beslutsfattarna ett bättre underlag som de kan ta med sig in i beslutsfattandet. En aspekt att beakta i denna beslutsprocess är medborgarnas känsla av att bli lyssnade på och deras tillit till beslutsfattarna.

Förstudien är gjord av Eva Bergstedt, utredare av biblioteksfrågor.

ebergstedt@hotmail.com

0730-240285